

به نام خدا

خلاصه اظهار نظر کارشناسی درباره:
«طرح تمدید زمان اجرای ماده (۳۴) قانون حفاظت و
بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور»

موضوع طرح

ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون مدت اجرای ماده (۳۴) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۷۲/۱۰/۲۱ به منظور رسیدگی و تعیین تکلیف پرونده‌هایی که به کمیسیون موضوع ماده (۳۴) تحویل گردیده‌اند تا پایان سال ۱۳۹۰ تمدید مجدد می‌گردد.

مهلت دریافت تقاضا از طرف متصرفین تا پایان سال ۱۳۸۸ تعیین می‌گردد.

تبصره - دولت موظف است گزارش عملکرد این قانون را هر شش ماه یکبار به کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

اظهار نظر کارشناسی

با عنایت به مفاد آیین‌نامه اجرایی که سال‌ها مورد عمل کمیسیون ماده (۳۴) بوده و بررسی جوانب موضوع، موارد ذیل قابل استنباط است که عبارتند از:

۱. به موجب قانون اصلاح ماده (۳۴) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور مصوب ۱۳۵۴/۳/۱۴ و الحاق چند تبصره به آن (مصوب ۱۳۷۳/۷/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)، وزارت جهاد کشاورزی موظف بوده است، ظرف مدت ۳ سال اراضی جنگلی جلگه‌ای شمال و مراتع غیر مشجر کشور را که تا پایان سال ۱۳۶۵ بدون اخذ مجوز قانونی تبدیل به باغ و زراعت آبی شده یا برای طرح‌های تولید دام و آبزیان و سایر طرح‌های غیر کشاورزی مورد استفاده قرار گرفته‌اند، را بر اساس تشخیص برخی از کمیسیون‌ها در قبال دریافت اجاره‌بها یا قیمت تعیین شده واگذار یا به فروش برسانند. براساس این قانون زمین‌های منابع ملی که بعد از تاریخ فوق‌الذکر تصرف شده، از شمول قانون خارج بوده و متصرفین، خلع ید خواهند شد. همچنین در صورت عدم مراجعه متصرفین، موضوع اراضی مذکور توسط مراجع ذیصلاح قضایی به فوریت رسیدگی و خلع ید می‌شوند.

۲. با انقضای مدت سه‌ساله یاد شده، مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۳۷۹/۸/۱۸ با تصویب قانون تمدید زمان اجرای ماده (۳۴) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع، به منظور رسیدگی و تعیین تکلیف پرونده‌هایی که به کمیسیون موضوع ماده (۳۴) تحویل شده بودند، مدت اجرای قانون را تا پایان سال ۱۳۸۲ تمدید کرد. لازم به ذکر است بر اساس این قانون مهلت دریافت تقاضای متصرفین نیز تا پایان سال ۱۳۸۰ تعیین شد.

۳. با توجه به مراتب فوق، عملاً متصرفین اراضی موضوع ماده (۳۴) اصلاحی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع، قریب به پنج سال فرصت داشته‌اند تا تقاضای خود را جهت واگذاری اراضی مذکور به کمیسیون موضوع ماده (۳۴) تقدیم دارند و آن کمیسیون نیز مکلف بوده است که طی ۹ سال در مورد تقاضاهای واصله تصمیم اتخاذ کند. علاوه بر این به موجب این قانون تصمیمات کمیسیون لزوماً واگذاری قطعی نبوده و می‌توانسته با احراز انطباق درخواست متصرف، با شرایط مقرر قانونی، نسبت به واگذاری موقت (اجاره اراضی) به متصرف اقدام کند. ولی در عمل بیشتر اراضی مورد بحث به صورت قطعی به متصرفین فروخته می‌شد.

۴. طراحان طرح تمدید این قانون، دلیل اصلی را عدم اطلاع رسانی به موقع به متصرفین اراضی موضوع ماده (۳۴) در خلال مدت اعتبار آن قانون و عدم امکان استفاده روستاییان از تسهیلات مقرر عنوان کرده و برای حل مشکل هزاران روستایی که بعضاً ده‌ها سال در اراضی متصرفی سکونت داشته و امکان هرگونه سرمایه‌گذاری و ساخت مسکن از آنان سلب، طرح تمدید را ارائه کرده‌اند؛ در حالی که با ملاحظه متن ماده (۳۴) اصلاحی و تبصره‌های الحاقی به آن (مصوب ۱۳۷۳/۷/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام) مشخص می‌شود، دایره شمول قانون بسیار فراتر از آن چیزی است که مدنظر طراحان طرح بوده است. از منظر قانون، کلیه اراضی جنگلی و جلگه‌ای شمال و مراتع غیرمشجر که توسط اشخاص تصرف شده (صرف‌نظر از آنکه متصرفین روستاییان ساکن در محل هستند یا خیر)، اعم از آنکه دلیل تصرف آنها ایجاد باغات و زراعت آبی یا اجرای طرح‌های تولید دام و آبزیان و سایر طرح‌های غیرکشاورزی باشد، مشمول مقررات مورد بحث بوده‌اند. البته لازم به ذکر است که از دیگر دلایل موافقین طرح، موضوع مهاجرت روستاییان است که به‌نظر غیرمرتبط می‌باشد، چرا که هیچ‌گونه آماری از اراضی منابع ملی باقی‌مانده در تصرف اشخاص ارائه نشده است (و در مواردی هم که اراضی تصرف شده توسط روستاییان در روستاها به محل سکونت آنها اختصاص یافته، تعیین تکلیف نشده و هیچ‌گونه آماری ارائه نشده است و با توجه به مقررات مربوط به بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و با هماهنگی ادارات کل منابع طبیعی استان‌ها به‌راحتی قابل تعیین تکلیف می‌باشد) و برخلاف ادعای موافقان این طرح درخصوص عدم زمین‌خواری می‌توان گفت که تجربه ثابت کرده است که هرگاه مصوبه‌ای مشابه این طرح در مجلس یا دولت به تصویب رسیده است عملاً اقدامات غیرقانونی تعدادی اشخاص به رسمیت شناخته می‌شود (با اعمال شرایط قانونی) و سایرین نیز به ارتکاب فعل خلاف تشویق شده و اقدامات خود را در فاصله زمانی که در قانون یا تصویب نامه درج شده است، قرار می‌دهند.

۵. طی سال‌های متمادی اجرای مفاد ماده (۳۴) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور و اصلاحیه آن، موجبات تصرف و تجاوز به حریم جنگل‌ها و مراتع را به‌وجود آورده است. لازم است در راستای تحولات اقتصادی، اجتماعی در کشور برای حفظ، احیا، توسعه و بهره‌برداری پایدار از منابع جنگل و مرتع، مشکل خلع ید ۲۰۲۱۵۲ هکتار زمین تصرف شده اشخاص مدنظر قرار گیرد، چرا که به موجب آرای کمیسیون‌های ذی‌ربط باید از متصرفین غیرقانونی آنها خلع ید شود. بنابراین برای اقامه دعوی و تسلیم دادخواست (جهت هزینه دادرسی و کارشناسی) توسط دستگاه‌های دولتی ذی‌ربط (سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور) باید ردیف اعتباری در نظر گرفته شود.

نتیجه‌گیری

جهت جلوگیری از آثار منفی و فساد ناشی از تصرفات غیرقانونی، تخریب و نابودی جنگل‌ها و مراتع بر اقتصاد کشور با عنایت به مطالب فوق‌الذکر و براساس آخرین گزارش‌ها می‌توان گفت که از مجموع ۶۰ هزار پرونده متشکله ۹۹/۷ درصد تعیین تکلیف شده و ضرورتی جهت تمدید این قانون وجود ندارد، ضمناً مشکلات مسکن روستاییان در بسترهای قانونی موجود قابل حل و فصل است.